

UNG IDAG 2017

Resultaten i korthet

Inledning

Unga i åldern 13–25 år utgör drygt 16 procent av Sveriges totala befolkning, vilket motsvarar ungefär 1,6 miljoner personer. Denna grupp inbegrips av den svenska ungdomspolitik som är sektorsövergripande och har som mål att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2013/14:191).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor har inom ramen för ungdomspolitik i uppdrag att med stöd av indikatorer skapa en helhetsbild av utvecklingen för ungdomars levnadsvillkor samt att ta fram fördjupad kunskap om dessa. Detta uppdrag genomförs med hjälp av det ungdomspolitiska uppföljningssystemet som omfattar regelbunden insamling av indikatorer om ungas levnadsvillkor, årliga tematiska analyser inom olika sakområden samt återkommande studier om ungas attityder och värderingar.

Ung idag 2017 utgör ett led i detta uppdrag som myndigheten har inom ungdomspolitik. Den fokuserar på att undersöka utvecklingen av och tendenserna i ett urval av indikatorer som belyser ungas levnadsvillkor inom olika områden som utbildning, arbete och hälsa.

Studiens empiriska underlag bygger huvudsakligen på det datamaterial som har lämnats till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor från olika myndigheter och som återfinns på den webbaserade databasen ungidag.se. Webbportalen lanserades i december 2015 och uppdateras kontinuerligt när nya data från myndigheterna är tillgängliga.

Unga utan gymnasieutbildning

- Andelen unga i åldern 16–24 år som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning är relativt stabil under perioden 2011–2015, bland såväl killar som tjejer. Den totala andelen utan en sådan utbildning var 7,0 procent 2015, jämfört med 7,3 procent 2011.

- Det är vanligare bland killarna än bland tjejerna att inte ha studerat eller fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning (8,1 procent jämfört med 5,9 procent under 2015).

- Unga som är födda i ett annat land än i Sverige eller som har utländsk bakgrund har svårare i skolan än inrikes födda och unga med svensk bakgrund. Bland utrikes födda i åldern 16–24 år var 11,0 procent utan gymnasieutbildning jämfört med 6,3 procent bland unga födda i Sverige.

- Det förekommer stora skillnader mellan landets kommuner. Det skiljer till exempel drygt 11 procentenheter mellan kommunen med högst (Skinnskatteberg 15,3 procent) och kommunen med lägst (Lund 2,3 procent) andel unga utan fullföljd gymnasieutbildning.

Orsaker till studieavbrott

- Strukturella förändringar påverkar studieavbrotten. Tidigare studier har till exempel visat att i ett starkt konjunkturläge är unga oftast de som snabbast får ett arbete, vilket kan leda till gymnasieavhopp och studieuppehåll.

- Brister och olika omständigheter i skolmiljön kan leda till att unga inte fullföljer sina gymnasiestudier. Tidigare rapporter från MUCF visar att förekomsten av mobbning och kränkningar i skolan varit en bidragande faktor till deras avhopp. Dåligt bemötande från personalen på skolan och stökig skolmiljö är två andra återkommande förklaringar.

- Våra egna analyser visar också att en lägre lärartäthet i kommunerna är relaterad till en högre andel unga utan fullföljd gymnasieutbildning. Eller annorlunda uttryckt, kommuner med ett högre antal elever per lärare har också en högre andel unga utan fullföljd gymnasieutbildning.

- Olika omständigheter i hemmet och grannskapet har också visat sig spela en viktig roll i ungas skolgång. Unga med föräldrar som är arbetslösa, låginkomsttagare eller socialbidragstagare är överrepresenterade bland elever som har avbrutit sina gymnasiestudier.

- Också individuella förutsättningar har inverkan på risken för studieavbrott. Osäkerheten och villrådigheten som är förknippad med valet av gymnasieprogram har betydelse. Val av fel gymnasieprogram kan leda till att den unge vill byta program eller avbryta skolgången helt.

- Bristen på motivation eller studietrötthet är en ytterligare återkommande förklaring till varför unga väljer att avbryta sin gymnasieutbildning.

- Långvarig fysisk eller psykisk sjukdom tillhör en av de vanligaste anledningarna till att unga avbryter sina gymnasiestudier.

Unga som varken arbetar eller studerar

- Andelen som varken arbetar eller studerar (uvas) är lägre bland unga i åldern 16–19 år än bland unga i äldre åldersgrupper. År 2014 uppgick andelen uvas bland unga i åldern 16–19 år till 2,4 procent, att jämföra med 12,3 procent bland unga i åldern 25–29 år.

- Förändringarna i andelen uvas inom olika åldersgrupper är marginella över tid. Den stora förändringen sker under 2009, då andelen unga som varken arbetar eller studerar ökar i samtliga åldersgrupper, för att sedan avta.

- Det är ungefär lika stor andel tjejer som killar i åldern 16–24 år som varken arbetar eller studerar. Med åldern ökar också könsskillnaderna. Genomgående är det en högre andel tjejer än killar som ingår i gruppen uvas bland unga i åldern 25–29 år. Över 13,5 procent av tjejerna i åldern 25–29 år varken arbetade eller studerade 2014, medan motsvarande siffra för killarna var 11,7 procent.

- Utvecklingen av andelen unga som varken arbetar eller studerar ser ungefär densamma ut för tjejer som för killar i olika åldersgrupper.

- Det är vanligare bland utrikes födda än bland inrikes födda att tillhöra gruppen som varken arbetar eller studerar. År 2014 uppgick den totala andelen uvas bland utrikes födda i åldern 16–24 år till 15,2, medan motsvarande andel bland inrikes födda låg på 6,2 procent.

- Andelen uvas var som högst under 2009 bland samtliga unga, oavsett ålder, kön och födelseland. Detta anses vara en effekt av den globala finanskrisen som började redan 2007.

- Unga som varken arbetar eller studerar är en heterogen grupp, vilket tydligt framgår när vi studerar olika underkategorier av gruppen. En stor majoritet unga i uvas-gruppen hamnar i kategorierna okänd aktivitet och statliga åtgärder, som bland annat inbegriper arbetslöshetsersättning vid öppen arbetslöshet.

- Det finns betydande geografiska skillnader i landet för andelen uvas. Ljusnarsbergs kommun har med 16,1 procent landets högsta andel i förhållande till kommunens befolkning i samma ålder, medan Arjeplogs kommun har landets lägsta andel (3,4 procent) unga som varken arbetar eller studerar.

Faktorer som påverkar att unga hamnar i uvas-gruppen

- Svenska såväl som internationella studier visar att unga som har avbrutit eller inte alls påbörjat en gymnasieutbildning löper en större risk att varken arbeta eller studera.

- Unga från familjer med låg inkomst och utbildningsnivå samt med föräldrar som har erfarenhet av arbetslöshet löper en större risk att varken arbeta eller studera.

- Utländsk bakgrund och fattigdom i uppväxtfamiljen (indikerat av socialbidragstagande) innebär en ökad risk att tillhöra gruppen unga som varken är i arbete eller studier.

- Föräldraskap i tonåren och ensamstående föräldraskap är ytterligare faktorer som ökar risken att hamna i gruppen uvas.

- Unga med funktionsnedsättning, hälsoproblem eller psykiska besvär löper större risk att hamna i gruppen unga som varken arbetar eller studerar.

- Andelen uvas i olika kommuner samvarierar med en rad olika levnadsförhållanden och omständigheter i hemmet. Kommuner med en högre andel invånare mellan 0 och 19 år som (1) har minst en långtidsarbetslös förälder, (2) har föräldrar som har högst grundskoleutbildning, (3) har minst en förälder med sjuk- eller aktivitetsersättning eller (4) bor i ekonomiskt utsatta hushåll, har också en högre andel unga som varken arbetar eller studerar.

- Kommuner som har höga ohälsotal (som är ett mått på utbetalda dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning, aktivitets- och sjukersättning från socialförsäkringen) bland sina invånare i åldersgrupperna 16–19 år och 20–29 år, också har höga andelar unga som varken arbetar eller studerar.

- Samvariationen mellan andelen uvas i olika kommuner och olika arbetsmarknadsåtgärder är obefintliga eller svaga. Den förhållandevis starkare korrelationen hittar vi mellan arbetstiden inom arbetsmarknadsverksamheten som går till arbetsprövning och -träning. Ju högre andel av den totala arbetstiden inom arbetsmarknadsfrågor i en kommun som går till att ge den arbetssökande stöd för att på en arbetsplats systematiskt pröva, och träna sina förmågor i, konkreta arbetsuppgifter, desto lägre är andelen uvas.

Mediantid i arbetslöshet

- Mediantiden för inskrivna arbetslösa stiger under perioden 2011–2016, bland såväl 16–24-åringar som bland unga i åldern 25–29 år. Till exempel ökade mediantiden för samtliga inskrivna arbetslösa 16–24-åringar från 134 till 145 dagar mellan 2011 och 2016.
- Det förekommer stora skillnader mellan unga i åldern 16–24 år och 25–29 år. År 2016 uppgick mediantiden för arbetslösa mellan 25–29 år till 209 dagar och till 145 dagar för 16–24-åringar.
- Mediantiden i arbetslöshet skiljer sig endast marginellt mellan tjejer och killar i olika åldersgrupper.
- Mediantiden i arbetslöshet är längre bland utrikes födda än bland inrikes födda unga. År 2016 var mediantiden i arbetslöshet för utrikes födda i åldern 25–29 år 242 dagar, medan motsvarande siffra för inrikes födda låg på 173 dagar.
- Mediantiden i arbetslöshet ökar bland såväl inrikes födda som bland utrikes födda, men ökningen är störst bland utrikes födda i åldern 25–29 år.
- Samtidigt som arbetslösheten sjunker bland unga ökar såväl mediantiden i arbetslöshet som arbetslöshetstiderna. År 2008 hade 8 procent av de inskrivna arbetslösa ungdomarna inskrivningstider på 12 månader eller längre – 2016 var den andelen 23 procent.
- Unga som saknar en fullständig gymnasieutbildning, är födda utanför Europa eller har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och löper större risk att fastna i långa perioder av arbetslöshet. Antalet inskrivna arbetslösa ungdomar som tillhör någon av dessa grupper ökar gradvis, samtidigt som antalet övriga inskrivna arbetslösa ungdomar minskar.

Ungas bostadssituation

- Andelen kvarboende i föräldrahemmet varierar något över tiden, men trenden visar på en svag minskning i åldersgruppen 25–29 år och en ökning bland 20–24-åringar. Förändringar över tid är dock inte statistiskt säkerställda.
- Unga i åldern 20–24 år bor i betydligt större utsträckning hemma hos sina föräldrar än unga i åldern 25–29 år (drygt 42 procent jämfört med cirka 7 procent under 2014 och 2015).
- Killar är i större utsträckning kvarboende i föräldrahemmet än tjejer, såväl bland 20–24-åringar som bland 25–29-åringar. Men trenden under de senaste åren visar på en svag minskning av könsskillnaden.
- Något större andel unga med utländsk bakgrund än unga med svensk bakgrund bor kvar i föräldrahemmet.
- Föräldrarnas födelseland påverkar ungas flytt hemifrån. Bland unga med två utrikes födda föräldrar angav drygt 65 procent att de bodde kvar hos sina föräldrar, medan motsvarande siffra bland unga med båda föräldrarna födda i Sverige var drygt 50 procent.
- Sysselsättning har betydelse för ungas kvarboende. Unga som går på gymnasiet har odiskutabelt störst sannolikhet att vara bland unga som är kvarboende i föräldrahemmet, jämfört med unga som arbetar hel- eller deltid. Drygt 94 procent av unga som gick på gymnasiet bodde hemma, att jämföra med drygt 32 procent av unga som arbetade.
- Unga som studerar på universitet och högskola bor i mindre utsträckning hemma hos sina föräldrar jämfört med de som arbetar. Det skiljer 10 procentenheter mellan andelen studerande (22 procent) och andelen arbetande ungdomar (32 procent) i åldern 16–25 år som bodde kvar hemma.
- Det var betydligt vanligare bland unga som var arbetslösa eller som deltog i något arbetsmarknadsprogram att bo kvar hemma hos föräldrarna, jämfört med unga som arbetade. Drygt 66 procent av dessa unga uppgav att de bodde kvar hos sina föräldrar, jämfört med 32 procent bland dem som arbetar.
- Anställningsformen påverkar benägenheten att bo kvar i föräldrahemmet. Drygt 45 procent av unga med en tillfällig anställning rapporterade att de bodde hemma, att jämföra med 28 procent bland unga med en fast anställning.
- Föräldrarnas utbildningsnivå, som angetts av ungdomarna, hade ingen inverkan på huruvida de unga bodde kvar hemma hos föräldrarna eller hade flyttat hemifrån.

Ungas allmänna hälsotillstånd

- De allra flesta unga i olika åldersgrupper bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra. År 2016 var andelen unga som skattade sin hälsa som bra drygt 82 procent i åldern 16–19 år och 83 procent i åldern 25–29 år.
- Sett över tid är det något större andel i åldern 16–19 år som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra jämfört med i övriga åldersgrupper (20–24 år och 25–29 år). Skillnaderna mellan olika åldersgrupper är dock inte statistiskt säkerställda.
- En större andel killar än tjejer bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra. En jämförelse mellan könen 2016 visar att i åldern 16–24 år bedömer 87 procent av killarna och 78 procent av tjejerna sin hälsa om bra.
- Andelen 25–29-åringar som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra var 2016 större bland utrikes födda än bland inrikes födda, drygt 89 respektive 83 procent.
- Unga bi- och homosexuella bedömer sin hälsa som sämre än vad heterosexuella gör. Drygt 78 procent av unga som identifierar sig som bi- eller homosexuella uppger att de mår bra eller mycket bra jämfört med 93 procent bland unga heterosexuella.
- Unga med funktionsnedsättning uppger sämre hälsa än övriga grupper. Bland unga med funktionsnedsättning bedömer drygt 48 procent sin allmänna hälsa som bra eller mycket bra, medan motsvarande andel bland unga utan funktionsnedsättning är drygt 80 procent.

Faktorer på strukturell nivå

- Delaktighet och känsla av inflytande samvarierar med ungas självskattade hälsa. Unga som deltagit i riksdagsval och som tyckte att de hade stora möjligheter att själva framföra sina åsikter till dem som bestämmer i kommunen har större sannolikhet att skatta sin hälsa som bra.

Ungas levnadsvillkor

- Unga som har ekonomiska svårigheter bedömer sin hälsa som sämre. Andelen som uppskattar sin hälsa som bra är 94 procent bland dem som uppger att de inte hade haft ekonomiska svårigheter, att jämföra med 83 procent bland dem som hade haft svårigheter att klara de löpande uppgifterna för mat, hyra, räkningar med mera.
- Ett meningsfullt vardagsliv påverkar ungas hälsotillstånd. Unga som i större utsträckning uppgav att deras vardagsliv är varit fyllt av sådant som intresserar dem, har också större sannolikhet att bedöma sin hälsa som bra.

- Även fritiden har betydelse. Unga som känner att de har lagom med fritid och hinner med det de vill göra, har större sannolikhet att må bra jämfört med dem som känner att de har lite fritid. Våra resultat visar också att mycket fritid inte självklart behöver betyda att man mår bra. Fritiden behöver fyllas med meningsfulla aktiviteter och intressen för att den ska bidra till en positiv hälsoutveckling.
- Unga som är mer nöjda med sin arbets-/skol- och bostads-situation har också större sannolikhet att bedöma sin hälsa som bra. Unga som känner sig mer trygga i hemmet och närmiljön har också större sannolikhet att rapportera en bättre hälsa.
- Sysselsättningen har betydelse för hälsan. Unga som arbetar har också betydligt större sannolikhet att skatta sin hälsa som bra jämfört med unga som inte arbetar. Drygt 94 procent av unga som arbetar heltid eller deltid skattar sin hälsa som bra, att jämföra med 74 procent bland unga som är arbetslösa.

Levnadsvanor

- Unga som idrottar eller motionerar har större sannolikhet att skatta sin hälsa som bra, detta oavsett om den äger rum i en idrottsförening/klubb eller någon annanstans.

Sociala nätverk och relationer är centrala

- Unga som är mer nöjda med sina kompis- och föräldrarelationer har också en större sannolikhet att skatta sin hälsa som bra.
- Socialt stöd från föräldrarna är viktigt för ungas hälsa. Unga som uppger att de pratar med båda sina föräldrar när de var bekymrade eller oroade sig för något har en större sannolikhet att också rapportera att de mår bra jämfört med unga som inte brukar prata med någon av sina föräldrar.
- Socialt deltagande är också av betydelse för ungas självskattade hälsa. Unga som i större utsträckning uppger att de deltar i olika sociala aktiviteter har en högre sannolikhet att bedöma sin hälsa som bra.
- Unga som upplevt kränkande behandling har en lägre sannolikhet att skatta sitt hälsotillstånd som bra jämfört med unga som aldrig upplevt att de hade blivit orättvist behandlade. Risken för att skatta sin hälsa som sämre hänger samman med antalet gånger som unga har upplevt kränkande behandlingar – ju fler gånger, desto sämre självskattad hälsa.

Förbättringsområden och förslag

Den här rapporten visar att ungdomspolitik i stor utsträckning handlar om viktiga och generella välfärdssatsningar inom flera politikområden, som skolan, folkhälsa- och sjukvård, familj, jämställdhet, social omsorg, arbetsmarknad med mera. Det behövs därför en förstärkning av arbetet för ökad välfärd bland alla unga, som en viktig förutsättning för att unga ska kunna ha god hälsa samt forma sina liv och få inflytande över samhällsutvecklingen. Förutom behovet av en god generell välfärd visar följande avsnitt förbättringsområden där det finns behov av ytterligare insatser och åtgärder för att ge alla unga en jämlik möjlighet att etableras i arbets- och samhällsliv.

1. Tidiga och förebyggande insatser krävs för gruppen unga nyanlända

Regeringen bör rikta särskild uppmärksamhet mot unga nyanländas situation och satsa på tidiga och förebyggande insatser för att minimera risken för deras framtida etableringssvårigheter på arbetsmarknaden och i samhällslivet.

2. Behov av en mångfald av insatser som är tidiga och samordnade

Det finns ett fortsatt behov av åtgärder för att stärka samverkan mellan olika samhällsaktörer och av en mångfald av tidiga insatser för att underlätta ungas etablering i samhället.

Det behövs bland annat betydande satsningar över tid i skolan för att skapa en trygg skolmiljö och ge alla elever goda förutsättningar att lyckas.

3. Ökad kunskap krävs om ungas levnadsvillkor på individnivå

Det behövs fler studier med data på individnivå för att bättre kunna följa utvecklingen av ungas levnadsvillkor. Studier på individnivå kan ge fler aktörer bättre beslutsunderlag för utvecklingen av mer träffsäkra och tillgängliga insatser för unga att komma i arbete, studier eller annan meningsfull sysselsättning.

4. Stärk civilsamhällets möjligheter att bidra till ungas etablering i samhället

Nödvändiga åtgärder behöver vidtas för att förenkla och undanröja hinder i det befintliga upphandlingsregelverket i syfte att stärka det civila samhällets möjligheter att delta i etableringsinsatser som riktar sig till unga.

5. Låt unga vara med och forma sin framtid

Ytterligare åtgärder behöver vidtas för att öka medvetenheten kring heterogeniteten i ungdomsgruppen och stärka de ungas inflytande på lokal nivå i såväl planering som genomförande av insatser som syftar till att underlätta deras etablering i arbets- och samhällslivet.

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor 2017

projektledare **Ali Abdelzadeh**
språkgranskning **Ingrid Bohlin**
omslag **Christián Serrano**

distribution **MUCF, Box 17801, 118 94 Stockholm**
webbplats **www.mucf.se**
e-post **info@mucf.se**
tfn **08-566 219 00**

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Vi tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor och om det civila samhällets förutsättningar. Vi ger stöd till föreningsliv, kommuner och internationellt samarbete.

mucf | Myndigheten för ungdoms-
.se | och civilsamhällsfrågor